

4. PŘEDNÁŠKA

Model slova, lexikální význam, jeho složky a analýza

Motto:

„Když já řeknu nějaké slovo,“ řekl povýšeně Valihrach, „pak znamená to, co se mi zrovna zlíbí, aby znamenalo – a nic jiného.“

„Jde o to,“ řekla Alenka, „jestli dokážete, aby slovo mělo různý význam.“

„Jde o to, kdo z obou rozhoduje,“ řekl Valihrach, „to je celé.“

(L. Carroll: Alice Through the Looking Glass, 1940. Alenka za zrcadlem, překlad A. a H. Skoumalovi, Albatros, Praha 1988, s. 121)

Základní pojmy a termíny

model lexikální jednotky: Ogden – Richards

slovo – pojmenovací funkce

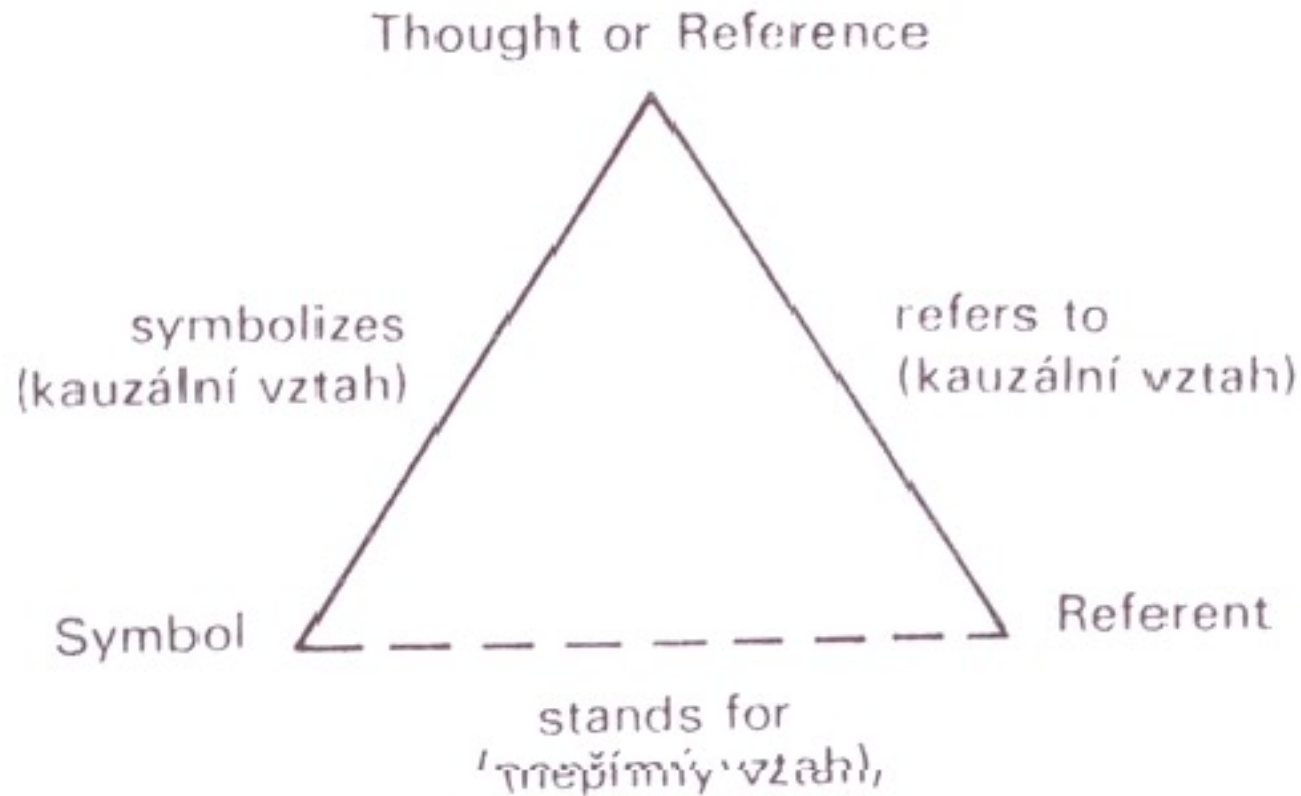
význam – význam (jazykového) znaku

lexikální význam: denotativní/pojmový a konotativní / pragmatický

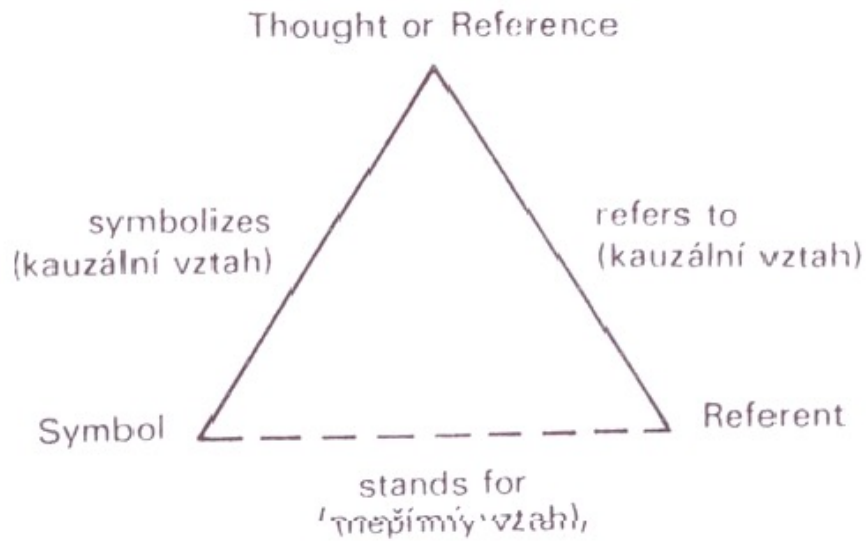
Model lexikální jednotky

Ogden – Richards, 1936

(Česká lexikologie, schéma 2, s. 25)

Model Ogden – Richards

rovina vědomí (myšlení)
POJEM

rovina jazyka
VÝZNAM

rovina reality
DENOTÁT

Význam slova

jazykově ztvárněný odraz objektivní skutečnosti ve vědomí dané společnosti

základní složka: pojmový význam, průvodní složky: expresivní a stylistické významy

společensky závazný

neoddělitelný od formální stránky slova, prostřednictvím formy ve vztahu k mluvnickým významům

mluvnický význam:	slovnědruhový
	tvaroslovný
	skladební

Lexikální význam

SSJČ: *význam* = myšlenkový obsah vyjádřený jazykovou formou

I. nocionální (pojmový)

1. externí vztah mimojazykový (ke skutečnosti)
2. externí vztah jazykový (k jiným významům)
3. interní vztah jazykový (k formě slova)

II. emocionální

(III. kolokační)

Význam slova

- K. Horálek: *stálá, variabilní, potenciální* složka → *souhrnný* význam
- B. Lewandowska-Tomaszcyk: *konvenční* a *individuální* vrstva
- G. Leech – význam:
 1. *konceptuální* (denotační, kognitivní, někdy též smysl)
 2. *kolokační*
 3. *konotační*
 4. *sociální*
 5. *emoční*
 6. *reflektovaný*

Literatura k 4. přednášce

Základní

- *Čeština – řeč a jazyk*, s. 77–78.
- *Nauka o slovní zásobě*, s. 9–13.
- *Česká lexikologie*, s. 25.
- Machová, S. – Švehlová, M.: *Sémantika a pragmatika jako lingvistické disciplíny*. Praha 1996, s. 16–34.

Doporučená

- *Lexikon a sémantika*, s. 56–60.
- Mathesius, V.: *Řeč a sloh* (ed. J. Vachek). Praha 1966 (1942), s. 97–105.